

POSTANOWIENIE

Dnia 26 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku A. M.
przy uczestnictwie P. S.A. w K., T. M. i S. M.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 czerwca 2020 r.,
zażalenia uczestnika P. S.A. w K.
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 25 października 2019 r., sygn. akt IV Ca (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 30 września 2016 r. w sprawie z wniosku A. M. z udziałem P. S.A. z siedzibą w K., T. M. i S. M. o ustanowienie służebności przesyłu postanowił oddalić wniosek oraz zasądzić solidarnie od A. M., T. M. i S. M. na rzecz uczestnika P. S.A. z siedzibą w K. kwotę 257 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Uznał, że wniosek o ustanowienie służebności przesyłu był niezasadny, gdyż uczestnik postępowania P. S.A. z siedzibą w K. wykazał posiadanie uprawnień do korzystania z urządzeń posadowionych na

nieruchomości wnioskodawcy oraz pozostałych uczestników. Przyjął, że wspomniany uczestnik posiada tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, który wynika z decyzji administracyjnej z dnia 15 maja 1982 r. wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm.). Stwierdził, że nieopatrzenie tej decyzji wzmianką o ostateczności i niedoręczeniu jej wnioskodawcy ani jego poprzednikowi nie ma znaczenia, bowiem wobec realizacji tej decyzji należało *per concludentia* uznać, że była ona ostateczna, gdyż tylko taki jej charakter mógł prowadzić do jej wykonania. Podkreślił, że decyzja administracyjna wydana przez organ w granicach przyznanej mu kompetencji korzysta z domniemania prawdziwości i zgodności z prawem, nie może być podważana przez sąd powszechny, a ukształtowany przez nią stan prawny musi być wzięty pod uwagę przy orzekaniu.

Wnioskodawca wniósł apelację od postanowienia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 25 października 2019 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w W. i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że związanie sądów powszechnych skutkami prawnymi wynikającymi z decyzji administracyjnych dotyczy jedynie decyzji ostatecznych, zaś ostateczność decyzji z dnia 15 maja 1982 r. nie została wykazana, a ciężar udowodnienia tej okoliczności spoczywał na uczestniku postępowania, który powoływał się na tę decyzję. Wskazał, że ostateczności decyzji nie można domniemywać. Przyjął, że co do zasady było możliwe zasiedzenie służebności przesyłu, gdyby zostały spełnione przesłanki w postaci posiadania służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez określony w ustawie okres czasu. Nie podzielił poglądu Sądu Rejonowego, że istnienie takiej decyzji prowadzi do zasiedzenia w dobrej wierze. W konsekwencji nie podzielił poglądu, że ustanowienie służebności przesyłu w niniejszej sprawie jest niemożliwe, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania sprawy. Wskazał, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on

zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Oceniał, że tak właśnie stało się w niniejszej sprawie, bowiem Sąd Rejonowy oddalił wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, błędnie uznając, że uczestnik P. S.A. z siedzibą w K. wykazał posiadanie uprawnień do korzystania z nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu i w konsekwencji taka służebność nie może zostać ustanowiona. Przyjął ponadto, że z uwagi na upływ czasu i szereg zmian w stanie faktycznym i prawnym nieruchomości objętych niniejszym postępowaniem należy na nowo sformułować wniosek o ustanowienie służebności, co nie jest możliwe w toku postępowania apelacyjnego.

Uczestnik P. S.A. wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 w związku z art. 361 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. (dwukrotnie), art. 16 k.p.a. w związku z art. 7 i 10 Konstytucji RP, art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (dwukrotnie), art. 231 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 7 w związku z art. 234 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. uchylenie wyroku (postanowienia co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym) połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji i zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych wyżej sytuacji. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, tego, co w świetle zgłoszonego żądania i jego podstawy faktycznej stanowiło przedmiot postępowania, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie wyroku

kasatoryjnego, zamiast – co powinno być regułą – wyroku reformatoryjnego. Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem, nie służy zatem ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie.

Kontrola Sądu Najwyższego o tak określonych granicach nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu (wniosku) ani także apelacji i nie polega na merytorycznym badaniu stanowiska prawnego sądu drugiej instancji.

Jeżeli wyrok został uchylony z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, a na tę przesłankę wskazał Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu, to rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd odwoławczy prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, nie publ.; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, nie publ.; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ.; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Do nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji dojdzie w szczególności w razie oddalenia powództwa z uwagi na przyjęcie braku legitymacji procesowej po którejś ze stron albo przyjęcie, że dochodzone roszczenie wygasło lub uległo przedawnieniu, gdy tej oceny sąd drugiej instancji nie podzieli (por. wyroki Sądu

Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; z 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, nie publ.).

Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. Zakwestionowanie przez sąd odwoławczy poglądu prawnego sądu pierwszej instancji co do podstawy prawnej rozpoznawanego roszczenia także nie oznacza, że sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNP 2000, nr 12, poz. 483).

Wnioskodawca w niniejszej sprawie domagał się ustanowienia za wynagrodzeniem służebności przesyłu na rzecz uczestnika P. S.A. w K., która to służebność regulowałaby tytuł prawny do korzystania przez tego uczestnika z nieruchomości wnioskodawcy i pozostałych uczestników na cele przesyłowe. Ustanowienie służebności przesyłu nie jest potrzebne wtedy, gdy przedsiębiorstwo przesyłowe uzyskało na innej drodze tytuł do korzystania z konkretnej nieruchomości. Tytuł taki, jak słusznie przyjął Sąd Rejonowy, zabezpiecza ograniczenie właściciela nieruchomości w jego prawie dokonane stosownie do przepisów wywłaszczeniowych (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 68). Z ustaleń poczynionych w sprawie przez Sąd Rejonowy wynikało, że uczestnik P. S.A. w K. uzyskał tytuł do nieruchomości wnioskodawcy na podstawie przepisów wywłaszczeniowych, co czyniło zbędnym ustanawianie na jego rzecz służebności.

Decyzja administracyjna, jako rodzaj aktu administracyjnego, stanowi władcze jednostronne oświadczenie woli organu administracji publicznej, którego specyfiką jest to, że powstaje po przeprowadzeniu czynności procesowych stosownie do przepisów o postępowaniu administracyjnym – jurysdykcyjnym, a do obrotu prawnego wchodzi już wtedy, gdy zakomunikowane zostanie – zgodnie z zasadami określonymi w tych normach procesowych – choćby jednej ze stron postępowania, co umożliwia uzyskanie przez nią waloru ostateczności (art. 16 § 1 k.p.a.). Wadliwa decyzja (ze względów procesowych, w tym z uwagi np. na przesłankę określoną w art. 145 § 1 pkt 4 k.p.a. albo ze względów merytorycznych

określonych w art. 156 k.p.a.) podlega wyeliminowaniu z obrotu prawnego nie inaczej jak tylko po przeprowadzeniu nadzwyczajnych weryfikacyjnych postępowań administracyjnych.

Mając powyższe na uwadze – na podstawie art. 394¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c. – Sąd Najwyższy oddalił zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z przedstawionych powodów orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 1 i § 3 k.p.c.).

aj